

Verneområdestyret
Setesdal Vesthei,
Ryfylkeheiane og
Frafjordheiane

16/09/2020

Økologiske effekter av sauebeiting

Kunnskapsstatus og aktuelle tema for vidare
forskning og kartlegging

SVR -Notat 2-2020

Utførende institusjon

Verneområdestyret for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane

Kontaktperson

Jørn Trygve Haug

Publikasjonsnummer

SVR – Notat 2-2020

År

2020

Sidetall

11

Opplag

Berre
digitalt

Utgiver

Verneområdestyret for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane

Forfatter

Forvaltningssekretariatet for SVR v/ Jørn Trygve Haug

Tittel

Økologiske effekter av sauebeiting - kunnskapsstatus og aktuelle tema for videre forskning og kartlegging

Sammendrag

Økologiske effekter av sauebeiting i verneområdet SVR ble drøftet i møte i verneområdestyret 13.12.2019. Verneområdestyret ønsket at forvaltningssekretariatet laget et notat der en sammenfatter kunnskapsgrunnlaget på området. I tillegg peke på tema der det er behov for videre forskning eller kartlegging.

Forsidefoto

[Sau på beite Foto: Epoke]

1.1 Bakgrunn

Økologiske effekter av sauebeiting i verneområdet SVR ble drøftet i møte i verneområdestyret 13.12.2019. Verneområdestyret ønsket at forvaltningssekretariatet laget et notat der en sammenfatter kunnskapsgrunnlaget på området. I tillegg peke på tema der det er behov for videre forskning eller kartlegging.

1.2 Innledning

Det er mange meninger om hvordan sauebeiting påvirker heiområdene. Uansett ståsted er det nå en gang slik at husdyr «alltid» har beitet i disse områdene og har medvirket til det landskap og vegetasjonen vi har i dag. Et felles kunnskapsgrunnlag er et godt utgangspunkt for gode diskusjoner. Målsetningen med sauebeiting bør også være en del av slike diskusjoner. Optimal langsiktig kjøttproduksjon kan være et mål. Andre mål kan være å motvirke gjengroing, øke/ivareta det biologiske mangfoldet med optimalt beitetrykk, holde liv i en viktig næring og kultur i bygdene mv.

I Norge er det særlig to forskningsmiljø som har gjennomført studier på området. Det ene er knyttet til Universitetet i Bergen og utført av Gøran Høgstedt og Tarald Seldal. De bygger på forsøk fra Hardangervidda og Setesdal Ryfylke, og med referanser til en del utenlandske studier. Dette miljøet har jobbet mye med utvikling av antibeitestoffer hos planter og hvordan dette påvirker arter lengre opp i næringskjeden.

Det andre forskningsmiljøet er knyttet til Universitetet i Oslo og NTNU i Trondheim v/Gunnar Austrheim, Atle Mysterud og Ivar Mysterud. Sentralt i arbeidet har vært uthegningsforsøk på Hol i Buskerud og Setesdal Vesthei i Agder. Mye av denne forskningen har vært finansiert gjennom Norges forskningsråd sitt program «*Landskap i endring*» som startet opp på begynnelsen av 2000-tallet.

Det synes å være stor uenighet mellom forskningsmiljøene hvilke økologiske effekter en får av sauebeiting. Dette gjelder særlig planters produksjon av antibeitestoffer og hvordan effektene av dette forplanter seg lengre opp i næringskjeden.

NIBIO (tidligere Skog og Landskap) har gjort en del arbeid med kartlegging av beiteressurser og beitekapasitet. Verneområdestyret var med å finansiere et arbeid i 2007 på Jæren smalalag sine beiteområder i Setesdal Ryfylke.

1.3 Sammendrag

Økologiske effekter av sauebeiting avhenger av en rekke faktorer der beitetetthet, næringsinnholdet i jordsmonnet, miljøvariasjoner, tidshorison for forsøk og beitehistorikk spiller inn. Beitetrykk vil variere med næringsinnholdet i jordsmonnet i området, og der same beitetetthet kan gi forskjellig beitetrykk. I undersøkelser fra Hol i Buskerud er 80 sau pr. km² definert som høy tetthet og 25 sau pr. km² er definert som lav tetthet. Samme beitetetthet vil gi forskjellig beitetrykk avhengig av om det er et næringsfattig område (eks. Setesdal) eller næringsrikt område (eks. Hol i Buskerud).

Beitetettheten i Setesdal vesthei, Ryfylkeheiane synes i utgangspunktet å ikke være spesielt høyt, men en mangler gode data på hvordan sauene fordeler seg i de ulike beiteområdene og der en sannsynligvis har stor opphopning i delområder. Med et karrig og oseanisk påvirkningsområde er det også usikkert hvordan en skal definere lav og høy beitetetthet.

Hard sauebeiting vil gi økt produksjon av antibeitestoffer i planter, men det er usikkert hvor lenge denne effekten sitter i plantene og hvordan det påvirker virvelløse dyr, fugler og pattedyr lengre opp i næringskjeden. Det er ingen sikre data på at sauebeiting påvirker populasjonssyklusen hos smågnagere men høy beitetetthet påvirker tilveksten av markmus negativt.

Det er overlapp på beiteressursene mellom rein og sau. Forutsatt en viss tetthet av sau vil det være konkurranse mellom artene om sommerbeite. Moderat beiting av sau tidlig i sesongen kan stimulere til økt beitegrunnlag seinere i sesongen. Sau kan ha negative effekter med nedtramping av lav men effekten er liten sammenliknet med reinsdyras eget tråkk og beiting.

Utthegning av sau hadde sikre effekter på vegetasjonen i Setesdal. Uten sauebeiting får en økning i lite tolerante og beitesensitive planter. Tilvekst av urter er lavere ved høy beitetetthet. Forekomsten av smyle øker. I Setesdal var det tilbakegang for finnskjegg både utenfor og innenfor hegn, men tilbakegangen var mindre der det var hard beiting av sau.

Sauebeiting av et visst omfang hindrer gjengroing av bjørk over eksisterende skoggrense men ikke der bjørka allerede er etablert.

Gjennomgangen fra 2006 viste at sauetallet i noen av Jæren smalelag sine områder var høyere enn hva som er anbefalt ut ifra tilgjengelige beiteressurser. Totalt innenfor verneområdet beiter det årlig om lag 53 000 sau fordelt på 29 beitelag. Jæren smalalag er det klart største med om lag 37 000 sau og lam på beite (tall fra 2019). Beitetettheten varierer fra 3 til 41 sau pr. km². Totalt antall sau som slippes på beite har vært rimelig stabilt de siste årene.

Kunnskapen om overføring av parasitter og sykdommer fra sau til villrein er mangelfull. Bruken av saltsteiner er av særlig betydning for kontakt og smitteoverføring og er en særlig relevant problemstilling i samband med CWD smitte.

1.4 Gjennomgang av fagrappporter og artikler

I det følgende er det gjort en oppsummering fra aktuelle fagrappporter og artikler. Grunnet til dels motstridende resultat og konklusjoner har en valgt å omtale de hver for seg.

Kilder

Sauebeiting i fjellet. Villreinen 1998 s. 64 – 67. Tarald Seldal.

Bruken av Hardangervidda – ressurser, potensiale og konflikter. Seminarrapport. Bø i Telemark 8. – 9. april 1999. HiT notat nr. 3/2000. Tarald Seldal og Gøran Høgstedt

Planter som beites produserer antibeitestoffer som et forsvar mot videre beiting. Jo større beitetrykk jo større innhold av antibeitestoffer. Blir det stort innhold av antibeitestoffer blir næringsinnholdet og beiteverdien lavere siden proteininnholdet synker. Planteetende dyr vil ha vanskeligere for å fordøye disse plantene. I fjellet går næringsomsetningen seint og det tar lang tid for plantene å erstatte tapte næringsstoffer som følge av beiting. Kvaliteten på beiteplantene vil derfor være lav i flere år etter beiting. Når plantene må bruke energi på å produsere antibeitestoffer vil det sannsynligvis føre til redusert vekst og frøsetting.

Mange skogsinsekter og smågnagere har størst bestandsvekst når innholdet av antibeitestoffer i næringsplantene er lav. Drøvtyggere (eks. rein) tåler innholdet av antibeitestoffer bedre enn eksempelvis enmagede planteetere som hønefugl, hare, smågnagere og insekter. Ved høyt innhold av antibeitestoffer vil verdien av beiteplanten også være negativ for drøvtyggere som elg og rein.

Vedvarende beiting av husdyr i fjellet fører til at innholdet av antibeitestoffer i vegetasjonen holdes konstant høyt slik at tilveksten til bestanden av planteetere (eks. smågnagere og rype) reduseres eller stopper helt opp. Dette vil igjen få negative konsekvenser for predatorer som fjellrev, snøugle, jaktfalk mv.

Vedvarende sauebeiting vil på sikt føre til at beiteplantene erstattes av planter som ikke beites. Studier fra Hardangervidda og Setesdal Ryfylke viste stor forskjell i sammensetningen av plantesamfunnene fra beite og ubeita områder som kan tilskrives beiting av sau. Mange urter, museøre, blåbær, lappvier, sølvvier, smyle og gulaks ble fortrent og erstattet med gress og halvgress med lavt næringsinnhold som finnskjegg, bjønneskjegg, torvull, duskull og blåtopp. Etter 30 år uten sauebeiting økte forekomsten av urter, lyng og vierarter, samt beitegress som smyle og gulaks. Vier er en nøkkelart som også gir skjul for viltet og sikrer god produksjon av insekter som er viktige for spurvefugl og rypekyllinger. Studiene viste stor tilbakegang av vier i begge områdene.

Utestengelse av sau førte også til større forekomst av lavarter og med inntil 6 ganger mere lav der sauen er stengt ute fra beite. Vedvarende ødeleggelse av lavdekket og erstatning av næringsrike karplanter med gress av lav næringsverdi i fjellområde hvor sau beiter, fører til en vesentlig reduksjon i bærenivået for villrein.

I Setesdal Ryfylke bruker rypa ubeita områder inntil 30 ganger mere enn beita områder. Hare ble bare påvis i ubeita områder. På Hardangervidda brukte rypene områder som beites lite av sau langt mere enn områder som beites hardt. Den samme effekten så en hos smågnagere med flere ganger høyere forekomst i område med lite beiting. Forskjell i forekomsten av rype, hare og smågnagere mellom beita og ubeita områder, kan best forklares ved redusert bærenivå for planteetende vilt i område med beiting. Studier på Hardangervidda tyder på at smågnagernes og rypenes populasjonssykluser uteblir i områder som beites med mere enn 12 sau/km². Villrein, rype, hare og smågnagere unnviker områder hvor sauen beiter. Også undersøkelser fra Skotland viser at sauen fortrenger småvilt og hjortevilt. Forsøk fra Tranøy i Troms viste at markmusbestanden blir betydelig redusert når sauebeitingen økte.

Kilder

Bærekraftig bruk og forvaltning av Setesdal Vesthei og Ryfylkeheiane. En utredning med spesiell vekt på økologiske effekter av husdyrbeiting i utmark. Universitetet i Oslo 1999. Atle Myrnes og Ivar Myrnes.

I Setesdal Ryfylke (SR) er det overlapp på beiteressurser mellom rein og sau. Forutsatt en viss tetthet av sau vil det derfor være konkurranse mellom artene om sommerbeite. Faktorer som nedising av vinterbeiter og insektstress har sannsynligvis langt større betydning for villreinstammen enn konkurranse om sommerbeitene. Vesentlig her er likevel at i SR er det mindre skarpt skille mellom sommer- og vinterbeiter for villrein enn i mange andre villreinområder.

Sauen er svært selektiv i beitevalget og sauebeiting kan føre til dominans av beiteresistente planter. En har også sett tilfeller der forekomsten av beiteplanter øker selv ved hard beiting. Dette kan skyldes at rask gjenvækst kan være et alternativ til økt forsvar og at beiteplantene nyter godt av gjødsling fra møkk og urin.

Urter er foretrukne beiteplanter men vil med høyt beitetrykk gå tilbake særlig på næringsfattige habitat. Dekningsgrad av røsslyng vil normalt gå tilbake ved hard beiting mens blåbær ofte går fram. Generelt gir middels beitegrad av sau det høyeste mangfoldet av planter. Tidlig slipp av sau kan være særlig uheldig for vierarter i år med sein vår.

Effekten av sauebeiting på mindre pattedyr og fugl er helt avhengig av beitetrykket. Det er så langt ikke sannsynliggjort at sauebeiting påvirker rypebestanden i SR negativt men dette er ikke undersøkt nærmere.

Kilder

Økologisk effekter av sauebeiting i høyfjellet. Korttidseffekter. Sluttrapport. Universitetet i Oslo og NTNU i Trondheim 2005. Atle Myrnes og Gunnar Austrheim.

Uten sauebeiting vil det være karakteristiske plantetrek og habitatenes miljøfaktorer som forklarer forekomst av planter og vegetasjon. Undersøkelsene fra Setesdal viste at miljøfaktorene og miljøvariasjonene bare forklarer en liten del av forekomsten av urter og moser. I Setesdal har den enkelte plantens livshistorietrekk (plassering av vekstpunkt, tidspunkt for frøsetting, formeringsmåte etc.) større betydning for variasjonen. Dette tyder på at miljømessig stress, som eksempelvis sauebeiting, betyr mere enn miljøvariasjonen.

Generelt i oseaniske miljø favoriserer beiting gress og gresslignende planter (graminoider) i forhold til dvergbusker. Områdene i Setesdal har en historisk tradisjon for beiting av sau. Planter med høy toleranse (graminoider) og resistens (dvergbusker) for beiting dominerer plantesammensetningen sammen med moser.

Uthevning av sau hadde sikre effekter på vegetasjonen. Opphør av sauebeiting gir en økning i lite tolerante og beitesensitive planter i forhold til beiteresistente planter. Rekruttering av urter er lavere ved høy beitetetthet enn ved lav beitetetthet. Høyden på karplanter økte men smyle var den eneste karplanten med økt forekomst. Ingen planter i gruppen graminoider, eks. fjellskjegg, urter eller lyngarter, viste endret forekomst som kunne knyttes til uthegning av sau. Finnskjegg var den eneste karplanten med en signifikant respons til smågnagere, der finnskjegg i en periode gikk tilbake som følge av beite fra smågnagere.

Sju mosearter viste en økning eller reduksjon som respons på uthegning. Fravær av sau ga en utskifting av arter til fordel for skogsmoser og forplanter men det ga ingen endring i artsrikdom eller dekning av karplanter eller moser.

Sauens beitemønster påvirkes av tetthet av sau. Andel smyle (middels beite kvalitet) i dietten øker med beitetetthet. Andel urter (høy beite kvalitet) i dietten synker. Ved stor beitetetthet prioriterer sauen mengde i større grad enn kvalitet. Dette gir utslag i redusert tilvekst på lam ved høy beitetetthet.

Ved høy beitetetthet blir det lavere tilvekst i bestanden av markmus. Ved lavt beitetetthet var det minst like mye markmus som i område uten sauebeiting. Rundt 25 sau pr. km² ga ingen eller positiv effekt på smågnagere og det er derfor ikke sannsynlig at sauen påvirket smågnagersvingningene negativt over større fjellområde i Sør – Norge. En rekke andre hypoteser er blitt framsatt for å forklare endringene i smågnagersyklusene. Endring i klima med dårligere overvintringsforhold for smågnagere kan være en av disse. Det kan likevel ikke utelukkes at forholdet mellom sau og smågnagere endres over tid etter hvert som beiteeffekten blir sterkere.

Mye av diskusjonen om effekter av sauebeiting har dreid seg om *trofiske kaskade-effekter*. Dvs. at effekter på planter som følge av sauebeiting automatisk kan spores videre til effekter på plantespisere og siden på rovdyr, dvs arter høyere opp i næringspyramiden som eksempelvis

fjellrev og snøugle. Basert på effekter hos biller kan det tyde på at en slik effekt svekkes på høyere trofisk nivå.

Kilder

Landskap i endring – sluttrapport. Forskningsrådet 2009. Bjørn Kaltenborn, Eva Falleth og Atle Mysterud.

Sauen beiter konsentrert på en liten del av fjellet der naturen er mest produktiv og med høyest biodiversitet. Reinen bruker høyfjellet i større grad. Undersøkelse fra Setesdal viste at etter 5 års utestengelse av sau var det ikke målbar forskjell i forekomst av finnskjegg som kunne knyttes til sauebeiting. Finnskjegg var på tilbakegang både utenfor og innenfor hengn. Likevel tendens til mindre tilbakegang av finnskjegg der det var hard beiting av sau. Smyle etablerer seg raskere der sau blir ekskludert.

Undersøkelse på tamrein viste at de foretrekker å beite i område der det har vært moderat beiting av sau. Dette kan knyttes til at kvaliteten og produktiviteten blir høyere hos planter som beites.

Det er lavere tilvekst av markmus ved høy beitetetthet av sau. Ingen påviste effekter på klatremus.

Beiteeffekter henger sammen med beitetetthet. Det er behov for å kople ressursgrunnlagskart med tetthet av sau for å beregne beitetrykk. En stor utfordring er at en vet for lite om romlig fordeling av sau i et område, bare hvor mange sau en totalt slapp inn i området.

Kilder

Vegetasjon og beite i Setesdal Vesthei. Oppdragsrapport fra Skog og Landskap 08/2007. Rekdal og Angeloff.

I undersøkelsen er det gjort en beitegransking for deler av beiteområdet til Jæren smalalag i Setesdal Vesthei. Ut ifra beiteressursene i området er det gjort grove anslag/anbefalinger på beitetetthet. Utgangspunktet for anbefalinga er optimal kjøttproduksjon uten at beitegrunlaget blir forringet på lang sikt, dvs en næringsmessig målsetning. Andre målsetninger for bruk og forvaltning av områdene kan komme ut med andre anbefalinger når det gjelder beitetetthet/antall sau.

For hvert delområde er det gitt en beiteverdi ut fra fordelingen av vegetasjonstyper. Dette ga følgende anbefaling/oversikt tabell 1. Beiteområde merka rødt lå klart over anbefalt dyretall:

Tabell 1

Område	Totalareal	Nyttbart beite		Beitekvalitet	Anbefalt sauetall (sau + lam)		Sauetall 2006 (sau + lam)	
		Km ²	%		Pr. km ²	Totalt	Pr. km ²	Totalt
Fidjeldsheia	127	54,5	43	Mg - G	50	2725	70	3809
Svanes	19	9,6	52	Mg	44	422	88	839
Suleskardheia	205	81,8	40	G – Mg	50	4090	57	4663
Holmevassheia	210	62,9	30	Mg	44	2768	46	2907
Kviheia	104	50,7	48,5	Mg	44	2230	44	2219
Rysstadheia	101	50,8	50	G	60	3048	71	3610
Langeidheia	179	100,7	56	G – Mg	55	5539	58	5810
Nomelandsheia	247	129,4	52	G – Mg	50	6470	47	6087
Totalt	1192	540,4				27292		29944

Mg = mindre god. G = god.

En annen tilnærming for å vurdere dyretall er å se på *avbeittingsgrad*. Knapphet på beite vil først og fremst oppstå mot slutten av beitesesongen. En vurdering av avbeittingsgrad kan derfor gi en god indikasjon på beitetrykket. Kartlegginga av avbeittingsgrad i Setesdal Vesthei ble gjort de to første ukene i august. Hovedinntrykket var at avbeittingsgraden ikke var kritisk. Selv i områder med høyest beitetrykk så vieren ut til å vokse frodig der den hadde vilkår for å være til stede. Observasjonene var ikke systematiske så det kan ikke legges for mye vekt på resultatene. Vesentlig her er at anbefalte dyretall forutsetter jamn utnytting av beiteressursene. I praksis er dette svært vanskelig å få til da sauene samler seg på enkelte plasser.

Kilder

Miljøkvalitetsnorm for villrein. Forslag fra ekspertgruppe. NINA Rapport 1400. 2017. s. 154 – 155.

Effektene av sau på villrein kompliseres av tidsskalaer og den ulike effekten av sau på sommer- og vinterbeite. På kort sikt vil det være direkte konkurranse om biomassen av god kvalitet i vekstsesongen. Dette vil være negativt for villrein hvis beitet er begrenset og dyra beiter på de samme arealene. Beiting kan stimulere plantevekst innenfor vekstsesongen siden beiting hindrer planter fra å gjennomføre livssyklusen som ender i visne planter som har dårlig beitekvalitet. Dette gjør at tidlig beiting av sau på et areal kan gi økt grad av beiting senere i sesongen. Denne effekten er vist for sau og tamrein på produktive beiter i Finnmark og det forutsetter at det er tid nok til gjenvekst og næringsrik jord. Ved kontinuerlig beiting av sau i mindre produktive habitat er det mindre sannsynlig at dette er gunstig.

Sau kan ha negative effekter på vinterbeiter med nedtramping av lav. Effekten anses likevel som liten sammenliknet med reinsdyras egen tråkking og beiting av lavmatter. Over år vil moderat sauebeiting øke forekomsten av en del grasarter, men sterk beiting vil medføre tap av en del urtearter av stor biomasse og høy kvalitet. På lang sikt (over tiår) vil sauebeiting føre til redusert gjengroing av bjørk. Det er sannsynlig at større deler av Setesdal Ryfylke ville vært dekket av bjørkeskog uten sauebeiting. Det høye beitetrykket her har likevel ført til overbeiting og redusert forekomst av smyle og økt forekomst av finnskjegg.

Over tid påvirker også sauebeiting omsetningen av nitrogen. Studier fra Hol i Buskerud viser at nitrogenbudsjettet er i balanse med moderat beiting, men ikke ved høyt beitetrykk av sau i fjellet.

Det er usikkert om, og i hvilken grad, sau kan overføre parasitter og sykdom til villrein. Potensielt er dette av større betydning enn den direkte effekten av konkurranse om beite. Direkte undersøkelser mangler. Bruken av saltsteiner kan være av særlig betydning for kontakt og smitteoverføring. Undersøkelser om dette pågår.

1.5 Beitetetthet i Setesdal Ryfylke

Beitebrukskart som angir antall sau på beite fordelt på beitelag finnes på www.kilden.nibio.no. Dette bygger på data fra organisert beitebruk som på landsbasis i 2018 omfatta 76 prosent av sau på utmarksbeite. Oversikten ajourføres hvert år.

Tabell 2 nedenfor viser antall sau og lam sluppet på beite de senere årene og der hele eller deler av beiteområdet ligger i verneområdene. Det kan i tillegg forekomme sau i disse områdene som ikke er organisert i beitelag men omfanget av dette antas å være svært lite. I kolonnen lengst til høyre er det gjort en skjønnsmessig korrigeringsfaktor av sauetallet etter hvor stor del av arealet som ligger i verneområdene. Arealene som er brukt er landareal minus vann, bre, bebyggt areal, jordbruksareal og ut/blokkmark.

Tabell 2

Beitelag	Beitekommune	Areal km ²	Sluppet 2019	Pr. km ² 2019	Sluppet 2018	Pr. km ² 2018	Sluppet 2016	Sluppet 2013	Tal sau korrigert 2019
*Åseral beite og sankelag								9357	
<i>Strennan</i>	Åseral	124	4082	33	4296	35	3222		2041
<i>Ljosland</i>	Åseral	50	711	14	691	14	751		
<i>Brå</i>	Åseral	111	2893	26	3055	28	3321	3490	2025
<i>Pytten/Kile</i>	Åseral	39	1257	32	1050	27	1523		377
Homstøldalen beitelag	Hægebostad	17			452	26	449	361	
Nøklund/Rossevatn beitelag	Hægebostad	64	1190	19	1287	24	1503	1322	1071
Knaben beitelag	Kvinesdal	136	1834	13	1679	13	1562	1043	917
Jæren smalalag (totalt)	Sirdal	1372	41744	30	44359	32	43737	38399	37570
Uppstad Nomeland og Garane beitelag	Valle	75	1174	16	1326	21	1421	1273	235
Vesthei sauebeitelag	Valle	105	2454	23	2482	33	2136	922	245
Vest Oveinang sankelag	Valle	129	663	5	787	7	714	780	332
Bykle og Hovden sankelag	Bykle	442	1113	3	954	2	1101	1099	445
Myrekvæven beitelag	Bykle	74	2541	34	2767	38	3159	2776	
Bråtveit sankelag	Suldal	118	1665	14	1331	11	1414	1636	1166
Kvildal beitelag	Suldal	125	1673	13	1890	15	1709	1570	837
Bleskestad sankelag	Suldal	45	1815	41	1845	41	1907	1671	1579
Sandvass beitelag	Suldal	34	527	16	528	16	778	745	422
**Stakken og Storhiller beitelag	Hjelmeland	47	1273	27	1330	28	1234		637
Nilsebu beitelag	Hjelmeland	14	530	37	488	34	530	327	
HTSK beitelag	Sirdal	69	1652	24	1703	25	1758	1358	496
Undeknuten sankelag	Suldal	136	1342	10	1453	11	1372	1519	268
Kleppa sankelag	Hjelmeland	77	348	5	605	8	592	597	70
Grasdalen beitelag	Hjelmeland	50	491	10	627	13	950	1038	295
Espelend sankelag	Hjelmeland	45	1378	30	1637	36	1540	1681	138
Tøtlend beitelag	Hjelmeland	31	998	32	1083	35	1095	857	699
Øvre Espedal beitelag	Forsand	71	935	13	821	12	995	913	748
Espedalsheia sankelag	Forsand	41	886	22	978	24	1003	975	443
Lyse og Flørlø sankelag	Forsand	92	1485	16	1576	17	1643	1691	149
Strand sankelag	Strand	152	3042	20	3567		3384	2776	304
SUM		3885	81696		86647		86503	80176	53201

*Åseral beite- og sankelag var organisert annerledes i 2013.

** Ikke organisert i 2013

1.6 Kunnskapsbehov og veien videre – noen betraktninger

Det er gjeldende nasjonal politikk at utmarka skal kunne brukes til husdyrbeite. Videre diskusjoner bør derfor konsentreres om hvilken beitetetthet som tåles i ulike områder, ikke om det skal være sau eller ikke. Anbefalt beitetetthet vil variere med målsetningen for sauebeiting. I verneområder bør verneformål og verneverdier speile målsetningen.

Det er ressurskrevende å initiere nye forskningsprosjekt og gjennomføre kartleggingsarbeid. Et videre engasjement fra verneområdeforvaltningen bør skje i nært samarbeid med andre aktører og ikke minst næringen selv.

Aktuelle tema for videre forskning og kartlegging i SVR

Kartlegging av beiteressurser og beitetetthet

Skog og Landskap gjorde et arbeid i 2006-2007 men det bør suppleres med oppdaterte tall og for alle beitelag med sau i verneområda.

Romlig fordeling av sau på beite

Vi vet hvor mye sau som slippes, men ikke hvordan de fordeler seg innenfor beiteområda. Sannsynligvis er det en sterk opphopning enkelte steder og med større effekt på vegetasjonen her.

Historiske data på sauetail og beiteområder

Gjerne sammenholdt med tall for bestandsstørrelse av villrein og bestandssvingninger hos rype.

Prøveflater (uthegning)

I Setesdal Vesthei ble det etablert prøveflater på starten av 2000-tallet gjennom programmet *Landskap i endring*. For å måle effekter over tid er det viktig at disse blir driftet videre. Gunnar Austrheim ytret ønske om dette ved sitt besøk i verneområdestyret 13.12.2019. Det har vært enkelte problemer med disse der noen innhegninger har blitt sabotert og det ikke har vært gode nok rutiner for oppsetting/nedtaking vår og høst. Forskninga bør få til en ordning der oppsett og tilsyn av gjerdene gjøres av lokale, og helst næringen selv. Forvaltningssekretariatet kan hvis verneområdestyret ønsker å prioritere dette, bidra med noe tilsyn av gjerdene gjennom beitesesongen avgrensa til 5 dagsverk pr. år.

Oppfølging som en del av heiplanarbeidet

Bærekraftig beitebruk er et fokusområde i Heiplanen. Det er naturlig at verneområdeforvaltningen støtter opp om dette. Følgende tiltak er tatt inn i handlingsdelen:

- Arrangering av nettverksmøte med beitenæringa, forskningen og verneområdeforvaltninga. Formålet er å kople aktørene, avklare problemstillinger, kunnskapsbehov og aktuelle prosjekt/tiltak. Ansvar: Rogaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Rogaland.
- Samle kunnskap og få en oversikt over status om beitebruk, beitetrykk og beiteressurser i Heiplanområdet. Ansvar: egen arbeidsgruppe for bærekraftig beitebruk.
- Arrangering av årlige dialogmøter med beitenæringa. Ansvar: egen arbeidsgruppe for bærekraftig beitebruk.

Verneområda i Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane

Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane (SVR) er namna til dei store samanhengande fjellområde som ligg lengst sør i den norske fjellkjeda. Desse heiane rommar store kontrastar. I vest finn du vakre og dramatiske landskap med djupe fjordar og tronge dalføre. I nord ragar fjella høgt og snøen ligg til langt ut på sommaren, men her finn du og flekkar med ei overveldande blomsterprakt. I aust og sør ligg eit vidstrakt og bølgande heilandskap kor det aldri er langt mellom idylliske vatn og vassdrag. Meir enn 3000 villrein streifar gjennom områda, alltid på vandring for å finne dei beste beiteområde gjennom året.

At det finns til saman 17 store og små verneområde i desse fjellområda, seier mykje om kor verdifulle dei er. Vernet sikrar og at kommande generasjonar kan få gode naturopplevingar i desse heiane.

Kontaktinformasjon Verneområdestyret for SVR

Telefon: 95207083 / 90505902 / 48044583
E-post: fmagpost@fylkesmannen.no
Nett: www.svr.no
Post: SVR Postboks 788 Stoa, 4809 Arendal